

EVANGELIKUS ŐRÁLLÓ

EGYHÁZI ÉS TÁRSADALMI HETILAP.

Megjelenik hetenkint egy íven.
Kéziratokat, előfizetési díjakat, hirdetések szövegét és díját a szerkesztő-kiadó címére kell küldeni.

FELELŐS SZERKESZTŐ-KIADÓ:
GEDULY HENRIK evang. lelkész,
NYIREGYHÁZA.

A lap ára: Egész évre 12 K
Félévre 6 K
Negyedévre 3 K
Egyes szám ára 40 fillér.
* Hirdetés ára oldalanként 40 korona. *

TARTALOM-JEGYZEK: Vezércikk: A valláseggyenlőség és az állami iskolák. *Farkas Gejza.* — A reverzálisok statisztikája. *B.* — Tárca. Néhány szó a berlini missióról. *Famler.* — Belélet. — Pályázatok. — Hirdetések.

A valláseggyenlőség és az állami iskolák.

A vallás ősidőktől fogva az ember legbensőbb valóját érintő oly tulajdon, amely egyéni sajátosságának részben alapját képezi, részben pedig ennek irányítójául szolgál. Oly kincse ez ennél fogva nemcsak általában az emberiségnek, hanem főképp külön-külön minden egyes embernek, amelytől ha megfosztanák, egyéniségétől, hogy úgy mondjam saját magától fosztanák meg, ami pedig egyenlő a megsemmisüléssel. Ebben leli magyarázatát az a körülmény, hogy sokan — mintsem hogy hitükről lemondjanak, lemondtak inkább arról, ami az életben a legfőbb földi jó — lemondtak magáról az életről.

Mi természetesebb, mint hogy amit magam részéről oly becsesnek tekintek, becsesebbnek magánál az életnél, amivel szemben mindenki tiszteletét követelem, amitől a dolog természetéből kifolyólag minden, bárhonnan jövő külső beavatkozást visszautasítok, mi természetesebb, kérdelem, mint hogy ezt a jogot felebarátomnál is elismerem, az ő vallásos meggyőződését, hitét, vagy annak senkit nem sértő megnyilatkozását tiszteletben tartom, hitébe nem avatkozom és abban őt semmiképpen nem bántom és nem sértem. Ami nekem szent, azt másnál is szentnek tekintem, amihez én nyúlni nem engedek, attól mást megfosztani nem igyekezem.

Ezek ugyebár olyan primitív fogalmak, amelyeket éppenséggel nem szükséges a XX. század elején feltalálni?

Ezt a jogot s ezt a szabadságot kétezer év előtt hozta meg Jézus. Az ő szellemében hirdették az apostolok, hogy „Isten előtt nincs személyválogatás, hanem hogy minden nemzetségből kedves néki, aki őt féli és igazságot cselekszik.” (Apost. Csel. X. 34—5.)

Nem szomorú dolog-e, és nemcsak szomorú, de egyenesen nem megbotránkosító-e, hogy még mindig akadnak nagyhangú proféták, akik az embernek e veleszületett jogát az Isten kijelentett akarata ellenére minduntalan lábbal tiporják, s a helyett, hogy a valláseggyenlőség magaslatára emelkedve, másokat is oda emelni igyekeznének, minden alkalmat felhasználnak arra, hogy a valláseggyenlőség szent eszméjét arcul csapkodják.

A valláseggyenlőség eszme, s mint minden eszmének érnie kell; bele kell hatolnia a köztudatba s át kell hatnia minden egyes embert, mert hisz minden embert egyaránt érdekel.

Hogy azoknak az emberfeletti harcias küzdelmeknek, amelyeknek legjobbaink áldozatul estek, akikről elmondhatjuk, hogy »kikre nem volt méltó e világ« — nem volt meg a kívánt hatásuk, ezt annak tulajdoníthatjuk, hogy az eszme nem érett meg, jobban, hogy az emberek nem érték meg az eszme számára. Az emberi önzés, nagyrálátás, szűkkeblőség és korlátoltság mindannyiszor el tudták azt homályosítani, sőt időnként teljesen kioltani a köztudatból, s a régi küzdelem a vallás szent nevében, de a vallásszabadság és egyenlőség szent eszméje ellen, újra kezdődött.

És vajjon hol van a talaj, amelyből az eszmének csirázni kell? Hol lenne másutt, mint a nevelésben, mint az iskolában? Amit fegyverrel valakinek szívébe beerőszakolni nem lehet, azt okos szóval, jó példával kitörölhetetlenül be lehet a szívekbe és elmékbe vésní . . .

S melyik iskola lenne ismét alkalmasabb, eltekintve a protestáns iskoláktól, ahol a valláseggyenlőség nemes plántája századok óta gyöngéden, talán túl gyengeséggel ápoltatik

— a vallásegyenlőség ápolására, mint az állami iskola?

Az állami iskolák lennének hivatva azt a krisztusi eszményt megtestesíteni, hogy minden ember egyenlő, hogy hitében senkit sérteni nem szabad, hogy a társadalmi életben senkit hitének alapján előnyben részesíteni, vagy hite miatt háttérbe szorítani nem szabad. Itt kell beléoltani a gyöngye s minden nemes iránt fogékony szívbe, hogy a hazának minden szülötte testvér és honfitárs, kivél a kölcsönös türelem, tisztelet érzelmeit ápolva vállvetve kell működnünk a közjó előmozdításán.

Itt kell belevésni a gyermeki szívbe, hogy ember és ember között csak egy tekintetben van jogosultság különbséget tenni, s ez az arravalóság, a munka s a kötelességteljesítésnek foka és mértéke . . .

Bizonyosan ez volt célja József császárnak, midőn a tanulmányi alapot létesítette. S ez lenne rendeltetése minden közálladalmi alaphól fentartott intézetnek. Az állami iskoláknak ez az irány adja meg a létjogosultságot. Mihelyt ettől az iránytól eltérnek, mihelyt más célok szolgálatába szegődnek, ezzel megszűntek egészséges szervei lenni a nemzettestnek, s bűnös merénylet támogatásukra vagy fentartásukra hacsak egy fillért is fordítani.

És fájdalom, hogy az állami tanintézetek a legfelsőbbtől a legalsóbbig ez eredeti rendeltetésüktől eltérve oly lejtőre jutottak, amelyen a nemzetet végzetes katasztrófához vezethetik, s ha a vezető körök jókor észre nem veszik a bajt, oda is fogják vezetni: a vallásháboruk véres szinterére.

Az egyetemen felekezeti hecceket inscenálnak éretlen ifjak, akiknek nagyobb gondjuk a kereszt kifüggesztése a tantermekben, mint a szorgalmas colloquálás.

Az állami gimnáziumokból, amelyek ma-holnap már csak névleg lesznek államiak, s csak annyiban, amennyiben fentartásukról az állam gondoskodik, a protestáns tanári elem kiszorul.

S fent és lent minden részen klerikális vizeken úszó kalózok a középkornak penészvirágait igyekeznek becsempészni, hogy megmérgezzék az ifju nemzedék lelkét s meghasonlásba és így romlásba vigyék a nemzetet.

Ilyen kalózkodásnak minősíthető a kecskeméti kir. tanfelügyelőségi kirendeltség vezetőségének egyik a józan nemzeti nevelést arcul ütő famosus intézkedése, az állami

iskolákban a róm. kath. ünnepek megtartása ügyében.

E rendelet értelmében a gyertyaszentelő, gyümölcsoltó Mária-napok, áld. csütörtök, úrnapja, mindenszentek még az esetben is megtartandók, ha a növendékek 70 százaléka nem r. kath.

Honnan veszi a kecskeméti tanfelügyelőségi kirendeltség vezetősége a jogot az iskolai szünnapok felől intézkedni, nem tudjuk!

Ha azonban a többi tanfelügyelőség a kecskeméti kirendeltség példáját fogja követni, akkor szép állapotok fognak kifejlődni.

De hisz épp ebből tűnik ki a kalózkodás. A kalóz ugyanis sosem jár az egyenes uton, hanem mellékutakon igyekszik céljához jutni.

S milyen szép sima utat talált a kecskeméti kirendeltség! Nem kérdi ő: törvény-e ez, vagy talán miniszteri rendelet; nem, neki elég, ha elmondja, hogy »Jelen intézkedésem századokon alapuló szokásjogon alapul«, amiből természetes folyamánként felkéri a gondnokságok és iskolaszékek nem kath. tagjait, hogy azt felekezeti kérdésnek ne tekintsék, hanem a hatóságok alatti iskolákra nézve directívaül fogadják el!

Hát ezeknek a tanfelügyelői kirendeltségeknek a körmükre kell nézni, nemcsak, hanem a körmükre koppintani!

Ne sutor ultra crepidam!

Felhívjuk a rendeletre az illetékes fórumok figyelmét, felhívjuk egyuttal a Vegyes Bizottságot, hogy e kéretlen beleavatkozást a minisztériumban kellő határok közé szoríttassa!

Magában ez intézkedés — valószínűleg az áll. iskolák falain belül — úgy a tanférfiak, mint a tanulók részéről szívesen látott vendég lesz; de épp azért kell, hogy protestáns, kötelességérzettől áthatott tanerők is alkalmaztassanak az áll. intézetekben, akik egy-két órás szünet élvezéséért meg nem tagadják nemzetnevelő voltukat, Jákob tál lenséjéért nem adják el apai örökségüket!

Azonban ez a rendreutasítás a bajt gyökeresen gyógyítani nem fogja. Mind több és több ilyen kalóz felbukkanását várhatjuk. Itt gyökeres gyógymódra van szükség.

A miniszter — igen bölcsen — hogy az alkohol-szenvedélytől óvja a népet, a népiskolákban csak oly olvasókönyv használatát engedi meg, amelyben legalább egy alkohol-ellenes olvasmány van.

Közönségünk azonban nemcsak az alkohol élvezetének hódol, hanem hovatovább mind

többen és többen lesznek ittasak a nemzetrontó klerikális eszméktől.

Fel kell szólítani a minisztert, s amenynyire mivelt, intelligens, és nagy hazafi, meg vagyok győződve, hogy csak a figyelmét kell felhívni s már is meg fogja tenni, hogy rendelje el, hogy a népnevelés minden fokozatán csak oly olvasókönyv használatát fogja megengedni, amelyben legalább egy olvasmány lesz, kapcsolatban a hazaszeretettel, a vallásegyenlőség szent eszméjéről. Túzzön ki a miniszter pályadíjat ily olvasmány megírására.

A tanfelügyelőségeket s kerületi főigazgatókat utasítsa, hogy szigorúan őrködjenek a felett, hogy ez olvasmány kellőképpen tárgyvalva, és értékelve lett-e az intézetekben!

A tanfelügyelői kirendeltségek pedig az ünnepeknek hagyjanak békét s ne kényszerítsék egy vallás ifjúságát más vallás ünnepeinek megtartására; mert ez, ha eddig szokás volt, pedig hát nem volt, mert akkor nem lenne szükség most elrendelni, de ha volt: rossz szokás volt, amit ha tényleg lett volna, azonnal be kellene szüntetni; mert továbbá alkalmas a felekezeti surlódás felszítására s mint ilyen, ellenkezik a józan pedagógiai elvekkel, amelyeket a tanfelügyelői kirendeltségeknek féltve őrizniök kell, s mert végül minden kertelés és szépítgetés dacára ez igenis felekezeti kérdés és a sokat hangoztatott vallásegyenlőséggel homlokegyenest ellenkezik!

Farkas Gejza.

A reverzálisok statisztikája.

A statisztikát általában igen sokan nagyon száraz tudománynak tartják. Pedig azok a számok, amelyeket a gyűjtött adatok eredményei feltüntetnek, nagyon beszédesek. Csak tudni kell a nyelvükön. Csak az összehasonlításokat kell megtenni, a tanulságok szinte önkénytelenül szűrődnek le.

Az Órálló ez évi évfolyamának néhány számában utalás történt arra, hogy a vegyes házasságokból származó gyermekek vallására vonatkozó előzetes szülői megegyezés lehetősége, amit a gyermekek válásáról szóló 1894-iki törvény biztosít, káros hatása egyházunk érdekeire.

Hogy ez így van, azt mindnyájan tudjuk, vagy legalább is sejtjük. De hogy valójában és tényleg mennyire káros ez a hatás, azt csak a statisztikai adatok teljes és hiteles ismerete alapján bírálhatjuk el.

Az országos központi statisztikai hivatal hangyaszorgalommal gyűjti az erre vonatkozó adatokat. Minden egyes megkötött házasságról a polgári anyakönyvvezetőknek külön statisztikai lapot kell kiállítaniok és beküldeniök. Ezeken a lapokon egyebek között arra is feleletet kell adniok, hogy jött-e létre a házasuló felek között megegyezés a születendő gyermekek vallására vonatkozólag, s ha igen, minő irányban?

Ezekből a feleletekből állítja össze a statisztikai hivatal azokat az adatokat, amelyeket aztán évenként összegezve az úgynevezett statisztikai évkönyvekben közzétre bocsát.

Nemrégiben jelent meg az 1907. évről kiadott évkönyv. Ebben az évkönyvben található az az adatok, illetve azoknak egy része, amelyek itt következnek.

Ezen adatok szerint az 1907. év folyamán Magyarországon, tehát Horvát-Szlavonországok nélkül, ágostai hitvallású evangélikus vőlegény 2669, menyasszony 2515 kötött házasságot más vallásúval. Mellesleg megjegyezve, ugyanezen idő alatt tiszta evangélikus házasulók között 9793 házasság kötött.

A 2669 vőlegény közül 959, a 2515 menyasszony közül 696 lépett előzetes megegyezésre a születendő gyermekek vallása tekintetében.

Eddig tehát az arány még elég kedvezőnek látszik. Azonnal kedvezőtlenebbé válik a kép, ha tovább vizsgáljuk az adatokat abban a tekintetben, hogy a megegyezések mely vallás javára történtek?

Az egyezséget kötő 959 vőlegény közül csak 315, a 696 menyasszony közül csak 229 kötötte a saját vallása javára, vagyis az evangélikus vallás javára az egyezséget a vőlegények közül 644, a menyasszonyok közül 467 „reverzális adott.”

Itt már nyilvánvaló és szembeszökő a mi veszteségünk.

Az egyházunk javára létrejött megegyezések közelebbi adatai a következők: A 315 ev. vőlegény menyasszonya közül r. kath. volt 243, g. kath. 15, ref. 43, g. keleti 4, izr. 10. A 229 ev. menyasszony vőlegénye közül r. kath. volt 188, g. kath. 16, ref. 13, g. keleti 9, izr. 3.

A nem evangélikus házasuló fél vallása javára létrejött megegyezések eseteiben 644 ev. vőlegény menyasszonya közül r. kath. volt 583, g. kath. 21, ref. 38, g. keleti 1, unitárius 1. A 467 ev. menyasszony vőlegénye közül r. kath. 372, g. kath. 11, ref. 83 és g. keleti 1.

Ezeknek az adatoknak az egybehasonlításából most már az is kiderül, hogy mely vallások hódítanak tőlünk.

A létrejött megegyezések közül a másik házasuló fél r. kath. volt 1386 esetben s ezek közül 431 kötött az evangélikus, ellenben 955 a r. kath. vallás javára. Görög katolikus volt 63 esetben, amelyek közül 31 az evangélikus, 32 a g. kath. vallás javára kötött. Református volt 177 esetben, amelyek közül 56 az evangélikus, 121 a református vallás javára jött létre. A többi esetek inkább csak szórványosak, ezek azonban nagyon jellemzők s megérdemlik a felettük való gondolkozást.

A statisztikai száraz szám adatok még élesebb és teljesebb képet adnak, ha több évnek az adatait hasonlítjuk össze. Terünk nem engedi, hogy az előző éveket is ilyen részletesen ismertessük. Csak a végösszegeket adjuk itt három évről.

Vegyes házasságot kötött evangélikus:

	Vőlegény	Menyasszony	Összesen
1905-ben	2148	2104	4252
1906-ban	2273	2299	4572
1907-ben	2669	2515	5184

Ezek közül a születendő gyermekek vallására nézve egyezséget kötött:

	Völegény	Menyasszony	Összesen
1905-ben	735	568	1303
1906-ban	784	607	1391
1907-ben	959	696	1655

A megegyezések közül kötött:

	Völegény	Menyasszony	Összesen
1905-ben. Ev. részre	214	189	403
» Más részre	521	379	900
1906-ban. Ev. részre	244	205	449
» Más részre	540	402	942
1907-ben. Ev. részre	315	229	544
» Más részre	644	467	1111

Ezekből az adatokból egyfelől az az érdekes adat derül ki, hogy evangélikus házassulónak más vallásakkal kötött házassága folyton szaporodik, másfelől az a szomorú adat, hogy szaporodik a vallásunk érdekei ellenére létrejött megegyezések száma és így veszteségünk is.

Hogy a veszteség növekedése állandó, az még világosabban kiderül azokból az adatokból, amiket a statisztika mint az egyes felekezetek évenkénti tényleges veszteségeit, illetve nyereségeit tünteti fel. Tudni kell, hogy ilyen tényleges veszteségnek vagy nyereségnek a statisztika csak azokat az eseteket veszi, amelyek valamely felekezet kárára vagy javára előállanak az összes megegyezések egybevetése után szemben azzal, ha megegyezések egyáltalán nem történtek volna, avagy ha egyenlő számban történtek volna. Ez adja magyarázatát annak, hogy az alábbi egyes adatokban törtszámok is fordulnak elő. Amiből viszont következik, hogy az egyházunk érdekei ellenére létrejött megegyezések épen kétannyival több esetben történtek az illető években, mint amennyi a nyereség-veszteség kimutatásban feltüntetve van azokon felül, amelyek az egyházunk javára történt megegyezéseket egalizálják.

Nyereséget csak a római és a görög katolikus egyházak tüntetnek fel. És pedig:

	a róm. kath.	a g. kath.
1901-ben	553'5	16'0
1902-ben	591'5	6'5
1903-ban	572'5	15'0
1904-ben	678'5	23'0
1905-ben	633'0	7'5
1906-ban	607'0	23'0
1907-ben	723'5	49'0

Ellenben a többi felekezetenél valamennyinél veszteség mutatkozik végső eredmény gyanánt.

	a ref.	az ev.	a g. keleti
1901-ben	243'5	179'0	105'5
1902-ben	242'5	216'0	99'0
1903-ban	236'0	204'5	105'0
1904-ben	278'0	240'5	127'0
1905-ben	214'5	255'5	117'0
1906-ban	203'0	246'0	107'5
1907-ben	249'0	283'5	176'5

Ebből a nyereség-veszteség kimutatásból szemmel látható, hogy a nyereség a római katolikusok javára folytonos és emelkedő. Viszont folytonos és megdöbbentően emelkedő a veszteség épen nálunk evangélikusoknál.

Pedig tudnunk kell azt is, hogy Magyarország lakosságából az 1900-iki népszámláláskor (kerek összegekben) róm. kath. volt 8.136,000 = (48'7 %); gör. kath. 1.830,000 = (10'9 %); ref. 2.409,000 = (14'4 %); ág. hitv. ev. 1.250,000 = (7'5 %); g. keleti 2.187,000 = (13'1 %). És ime a mi veszteségünk, akik pedig 1900-ban is a legkevésbéen voltunk a felsorolt felekezetek között, sőt felényien sem, mint református testvéreink és alig felényien, mint a görög keletiek, mégis a legnagyobb. Nemcsak, de sőt a mi veszteségünk nő évről-évre meglepő arányokban.

Ezt mutatja a statisztika megdöbbentően rideg és mégis olyan beszédes számaival. B.

T Á R C A.

Néhány szó a berlini missióról.

Közli: Famler.

Az „Evangelikus Órálló“ 11-ik számának „Külföld“ c. rovatában röviden megemlékeztek egy közel-múltban elhunyt híres, nyugalmazott udvari lelkészről, *Stöcker Adolf*ról. Kár lenne ama nagy tettekről, melyek e kiválóan képzett ember nevéhez és ténykedéséhez fűződnek, lapjainkban is meg emlékezni.

Miután *Stöcker* 1890-ben udvari lelkészi állásáról leköszönt, lelkészi működését teljesen a nép lelkének kiképzésére fordította. Jelszava volt: Bármily szükséges és fontos a szellem felvilágosítása és a lelkiismeret felebresztése, ez még magában véve nem elég: a nép lelkére kell hatni, mert e nélkül tovább alszik a lelkiismeret, és a szellem sötétben marad.

És *Stöcker*ben megvolt a tehetség ehhez. Működését nagy siker koronázta. Az érdekelt egyházi körök, a belső missió barátai, az egyetemi ifjuság, sőt a szélesebb néprétegek is, melyekkel conservatív és antisemita agitáció révén közelebbi érintkezésbe jött, erősen lelkesedtek socialis reformeszméiért.

Hatalmas szervezeteket létesített, így: a „Német egyetemi ifjak egyesülete“, az „Evang. social congressus“, az „Evang. muukás egyesületek“, „A keresztény socialista párt“ stb. mind az ő működése gyümölcsei. De legnagyobb műve, mely a többi mind túlszárnyalja és hathatós emléket biztosít részére örökre: a berlini városi missió létesítése. Engedje meg a tisztelt olvasó, hogy a következőkben a missióról saját tapasztalataimat közöljem.

„Ha Berlinbe érkezik, feltétlenül a városi missió valamely szállodájába szálljon — esetleg a zsan-dártéribe: mint idegen a legjobb ellátásban részesül ott.“ Ezt a jó tanácsot adta nekem egy beszédes öreg úr, ki a Lipcséből Berlinbe menő vonat egyik szakaszában velem szembe ült. — Késő éjszaka volt, midőn Berlin e melegen ajánlott hospiciumába érkeztem. A pincér egy tiszta és csinosan butorozott szobát nyitott, hol az ágy melletti éjjeli szekrényen levő biblia ötlött elsősorban szemembe. Jobban körülnézve a szobában a falon egy felhívást pillantottam meg a következő felirással: „A t. utazóközönséget felkérjük, hogy a szállodaszemélyzetnek ne adjon borraivalót“. Alig végeztem el esti imámat, az út fáradalmaitól leragadt szemem, elaludtam. Soká éj jól aludtam! Hirtelen egy gyönyörű szép ének hangjai költöttek fel álomból. Eleinte azt hittem, hogy álmodom, de midőn szememet kinyitva láttam, hogy

világos nappal van már, és az ének továbbra is halatszott, kiugrottam ágyamból, kinyitottam az ablakot, hogy utánanézzek, hol énekelnek. Lent a széles udvaron, félkörben, sötét ruhába öltözött ifjak állottak, karmesterükkel élükön: a „Kurenda ifjak“ voltak; ezek énekelték e szép éneket, mely könyveket csalt szemembe. — Később hallottam aztán, hogy a berlini városi missiónak 7 ilyen énekkara van, mely házról-házra járva ébreszti a szíveket énekével. Az ének isteni hatalom, és hol a szó nem képes a kemény szívet mecpuhítani, ott az ének az, mely a lelket Istenhez vezérli.

Istenisztelet a hajón. Barátságos vasárnapi reggel volt. A nap sugarai oly csábítóan hívogattak a szabadba, hogy nem tudtam ellenállni. A Spree partján egy reggeli séta bizonyára nem fog ártani, gondoltam magamban. Együttal szándékom volt a német főváros vasárnapi életébe is betekintést nyerni. Gondolatom tett követte! A Spree partjára érve már mesziről nagy néptömeget láttam, mely a part mellett; vaskorlát felé tolongott; az átellenben levő házak ablakai sorra kinyitottak és kíváncsi fejek jelentek meg, lent a vizen pedig egy egész sereg csónak közeledett.

Ugyan mi történhetik itt, gondoltam magamban; talán vízbe fúlt valaki, vagy más valami szerencsétlenség történt, hogy olyan népcsoport támad? „Mondja csak, mi történt ott“? Kérdeztem egy mellettem álló rendőrt.

„Még semmi sem történt“, válaszolt az berlini dialektusában, „de ha akar valamit látni vagy hallani, siessen. Egy városi missionárius fog ott istenisztelet tartani a hajón“.

Sajátságos egy gyülekezet volt az: a vizen csónakjaikban a hajósok, fönt a parton a legkülönbélebb rangu emberekből összeverődött kíváncsiak tömege. A hajó fedélzetén a „Kurenda ifjak“ álltak, mellettük egy férfi, kezében a bibliával, és felcsendült az ének: »Jövel Szentlélek . . .«, melybe a hajósok erős hangjai is beleveggyültek; fönt pedig a parton szájról-szájra járt az ének. Oh sokan talán már évek óta nem énekelték!

A missionárius ezután felolvasta az evangéliomot és elmondotta az írásmagyarazatot. Rövid, de tartalmas beszéd volt, és hogy nem hangzott el hiába, arról a meghatott arckifejezések és könnyes szemek tettek tanubizonyosságot. Megindító ima, áldás és ének zárta be az isteniszteletet. A jelenlevők között nagy-számu nyomatott szentbeszédet osztottak még szét, és ezután ismét szétoszlott a tömeg és az átellenben levő ablakok is becsukódtak.

A *zsemlye-templom*. (Schrippen—Kirche.) „Ha úgy tetszik, menjünk a zsemlye-templomba“; így szolt hozzáam a szeretetreméltó Fischer lelkész, kivel berlini tartózkodásom alatt ismerkedtem meg, és aki e néhány napon át, mit ott töltöttem, fáradhatlan ciceroném volt. »A zsemlye-templomba? Miért nevezik ezt a templomot így?« „Jöjjön csak“, így szolt ő, »majd meglátja, miért.« Engedve felszólításának, bérkocsiba ültünk és a Weddingre (városrész) hajtottunk. Ide érve egy nagy terembe vezetett; 400—500 ember kényelmesen elférhetett benne. A terem közepén könnyen eltolható asztalok és székek állottak, máskülönbén üres volt, csak egyik szögletében gubbaszkodott egynehány alak, mintha a világosság elől rejtőzne. Most kinyitott az ajtó és 14—16 ember jött be rajta. Istenem, micsoda alakok! rendezetlen, nyíratlan szakálukkal és hajjukkal úgy tűntek fel, mintha éveken át sötét börtön lakói

lettek volna; arcuk sápadt, szemek mélyen beesve, az ember elborzadt látásuktól. És ezután ismét jött egy csomó, és megint egy; csupa bánattól és nyomoruságtól barázdás és szeszese italoktól kébbe játszó puffadt arc!

Igy jött egymásután mintegy 200 alak. Meg nem nevezhető fájdalom fogta el szívemet e nagy nyomoruság láttára. Ha valaki betekinthezett volna ez emberek lelkébe, oh micsoda titkok jöttek volna itt napvilágra! Talán köteteket töltene ki mindegyikök élet-történeté, ha valaki fel akarná jegyezni!

„Ugyan hol szedték ezeket a szerencsétleneket?“ kérdeztem kíséromet. »Ez nagyon egyszerű,« viszonzá ez, »még vannak keresztyén lelkek, kik az Úr azon szavait követve: »Menjete el azért az utaknak fejeire; és valakiket találtok, hívjátok bé«, tavasszal és ősszel már korán reggel bejárik a várost, a nagy házak legelrejtettebb rejteteit sem hagyva figyelmen kívül, betekintenek a hidak pillérei és bolthajtásai alá, és mindenütt összekeresik azokat, kiknek már letűnt »szerencsecsillaguk,« kiknek már Istenük sincsen, és idehozzák őket.«

Egy szép zsoldár, melyet harmonium kíséretében énekelték, szakította most félbe szeretetreméltó kísérom közléseit. Ezután ima következett. Az ima után mindegyikük egy csésze kávé és két zsemlyét kapott, és most már tudtam, hogy miért nevezik ezt a templomot zsemlye-templomnak.

Élkezés után a lelkész elővette a bibliát, felolvasta az evangéliumot és elmondotta az írásmagyarazatot. Adja Isten, hogy e szavak termékeny talajra találtak legyen. A városi missiónak három hasonló intézete van, t. i. a Weddingen, a Johannistischen és a Lichtenbergerstrassén.

Sok, félig elveszett és eltévelyedett lelket térítették így ismét helyes útra. Gondoskodnak ezután a szegények jövőjéről is, munkát, keresetet szereznek nekik. Isten áldása legyen munkálkodásukon!

Hosszadalmas volna a berlini belmissió összes egyesületeiről beszélnem, így a különféle ifjusági-, férfi-, nő-, leány-egyletekről, kórházakról, diakonissaintézetekről, hospiciumokról, könyvkiadó vállalatokról, műintézetekről, könyvkereskedésekről, stb; továbbá a maga nemében páratlan templomépítési egyletről, melynek feje maga Augusta német császárné, ki rövid 20 év alatt mintegy 50 templomot építtetett Berlinben.

A missio székhelye a Berlin déli részén fekvő Johannistisch nevű téren van. Itt, hol most ez intézet hatalmas épületei állanak, egykor színház és egy pár kéteshirű ház állt. Itt építették néhány év előtt a városi missio templomát, azután négyemeletes menhelyet büntetésüket kiállott fegyencek számára. Utóbbit a német császárné emeltette, ki annak megnyitása alkalmával úgy beszélt az elbocsátott fegyencekhez, mint testvér megtévedett testvérehez.

Ugyancsak e téren van a missiónak három háza, melyben a missionár usok laknak; itt van a központi iroda is, azután könyvnyomda stb. Nagyon élénk itt az élet, különösen vasárnap. Vasárnap reggel ugyanis már kilenc órakor istenisztelet van a missio tagjai által összebörzött hívek részére; 10 és fél órakor külön istenisztelet a katonák részére; délután pedig 800—1000 gyermeknek gyermekisteniszteletet tartanak. (Berlinben mintegy 140 vasárnapi iskola van, minyet kb. 66.000 gyermek látogat. Magának a missiónak 39 ilyen iskolája van.) A mellékhelyiségekben a férfi- és ifjusági egyesületek gyülekeznek, másokban ismét a hajadonok egyesületei.

A városi missió szolgálatában áll a missionáriusokon kívül még 12 missionáriusnő, kik az iskolás leányok részére varrőiskolát tartanak; ezenkívül az ő vezetésük alatt foglalkoznak a nőegyletek szegény emberek ruháinak és fehérneműjének helyreállításával. De főleg az a foglalkozásuk, hogy felkeresik azokat a nőket, kik a bűnből élnek, szívükhöz beszélnek, és bizony nem egy könnyetmű teremtést vezettek ismét a helyes útra.

A városi missió szolgálatában 64 lelkész és missionárius áll. Ezek elszélednek a városban, felkeresik azokat, kik eltértek Krisztustól és egyházától, akik már nem tudnak imádkozni, akik előtt már semmi sem szent, és akik magában az Istenben sem hisznek már, ezeket keresik fel, és figyelmeztetik őket az örökkévalóságra.

A nagy városokban nagy a kísértés, és bizony sok fiatalember — talán szüleinek egyetlen reménye és vigasza — ezer és ezer kísértés között, ha nincs elég erős hite és Istenbe vetett bizalma, nem tud ellenállni és fokról-fokra süllyed le az örvénybe. Hiába várnak otthon szülei tőle életjelt, nem kapnak róla semmi hírt. Ilyenkor aztán a városi missióhoz fordulnak; és nemsokára megtalálja az — ha másképp nem, hát a rendőrség segítségével, — és ha megtalálta, lelkéhez beszél addig, míg megbánja bűneit és magába száll. Ezret és ezret nyernek így meg ismét az Úrnak.

»A városnak békességét keressétek« (Jerem. 29, 7.). Evvel a jelszóval indul a városi missionárius áldott útjára, és Isten segédelmével eléri azt, hogy a nagy világvárosban Isten útjára tér a nép.

De nemcsak Berlinben, hanem Németország többi nagy városaiban is működik a belmissió és oly áldásos munkát fejt ki, hogy még egyházunk ellenségei is csak jót írhatnak ezen nagymérvű mozgalomról. Így egy szászországi katolikus egyházi lap többek között ezeket írja: »A németországi protestánsok egyházi téren nagy tevékenységet fejtenek ki. Míg az »Evangelischer Bund« a protestáns eszmék megelevenítésén és megerősítésén fáradozik, addig a belmissió azon van, hogy ugyanezen eszmét az egyháztól elidegenedettek ezreibe céltudatos és fáradhatatlan működésével visszaplántálja. És ámbátor a protestánsok dogmái kérdésekben megegyezésre jutni nem igen tudnak, a belmissió terén annál inkább egyetértenek. És e tekintetben rövid idő alatt oly nagy eredményt értek el, hogy mondhatjuk irigységgel nézzük őket.«

Ennyit röviden a berlini evangélikus városi missióról. A közlöttekkel kapcsolatban végül azt a kérdést bátorodom felvetni, hogy mi történik nálunk a belmissió terén? Sajnos, nagyon kevés! Valóban sokat mulasztottunk a múltban, de a jelen és a jövő még a miénk. Vannak még vezértérőink, kik lángoló lelkesedéssel szolgálják egyházunk szent ügyét; van még hiteért buzgó evangélikus népünk, mely híven ragaszkodik őseink vallásához. Egyesüljünk csak, tömörüljünk: munkálkodjunk, míg nappal vagyunk, hassunk, alkossunk a belmissió terén is; építsük hitben, szeretetben Isten szent országát

BELÉLET.

Ihász Lajos öröke. A dunántúli ág. hitv. evangélikus egyházkerületet nagy és érzékeny veszteség érte bokros érdemű felügyelőjének, ihászi Ihász Lajos főrendiházi tagnak elhunytával. Az egyházkerület ezen megürült legelső világi méltóságának betöltése élen

foglalkoztatja az egész Dunántul evangélikusait. A felügyelői tisztség betöltése körül való intézkedések megtétele céljából a dunántúli ev. egyházkerület Gyurátz Ferenc püspök és Hrabovszky István rangban legidősebb egyházmegyei felügyelő világi elnök elnöklésével f. é. márc. 17-én Pápán rendkívüli közgyűlést tartott. Az elnökség javaslatára az egyházkerületi közgyűlés kimondotta, hogy a szavazatok 1909. ápr. 30-ikára való beküldésére hívja fel az egyházközségeket, főiskolákat, gimnáziumokat, és elrendelte, hogy a szavazatok zárt borítékban a püspöki hivatalhoz küldendők be. A szavazatok megszámlálására bizottságot választott a közgyűlés. Intenzívebb érdeklődés a rendkívüli ker. gyűlés lefolyása óta tapasztalható különösen az egyes egyházközségekben. Számos jelölt nevét emlegetik. Ezek között szerepel a győri tekintélyes evang. egyházközség kiváló felügyelőjének, dr. Fischer Sándor volt országgyűlési képviselőnek a neve is. Egyik-másik egyházközség már megejtette a jelölést. A győri ev. gyülekezet e tárgyban f. hó 4-én tartott közgyűlést, amelyen a maga kettős szavazatát egyhangulag és nagy tüntető lelkesedéssel dr. Fischer Sándorra adta. Fischer Sándor dr. jelölése a dunántúli ev. egyházkerület felügyelői méltóságára egyáltalán nem meglepő. Rokonszenves egyénisége, meleg érdeklődése egyházának ügyei iránt, — ami a mai anyagi és ultramodern felfogású korban már szinte ritkaságszámba megy a világiak részéről, — de főként az egyháznak tett kiváló szolgálatai érdemesítik őt e díszes méltóság betöltésére. Mindenütt a legnagyobb szimpátiával fogadják dr. Fischer Sándor jelölését. És ez szinte érthető is. Mert nemcsak magának dr. Fischer Sándornak vannak elévülhetlen érdemei az egyház beléletében, de maga a Fischer-család iránti hála és tisztelet, mely család minden időben erős oszlopa volt az ev. egyháznak, követeli mintegy, hogy jutalmazására találjon az érdem, mikor arra alkalom adódik. Am ettől eltekintve, Fischer Sándornak sokoldalú nagy tudása, annyi és oly sok téren megnyilvánult rátermettsége, közbecsülésben álló kiváló személye nemcsak képesítik őt e fontos pozíció betöltésére, de megválasztása a legnagyobb nyereség volna a dunántúli evangélikus és az összprotestáns érdekek előbbre vitelére. Dr. Fischer Sándornak a magyarhoni evang. egyetemes és szűkebb körben a győri egyházban ez idő szerint kifejtett tevékenységét a következőkben ismertetjük: Egyetemes törvényszéki bíró, ki rendszerint a legkényesebb és legbonyolultabb ügyek előadója, melyeket nagy igazságérzettel és világos judiciummal referál, és így már sok hosszan húzódó bonyolult ügyeket sikerült neki megoldásra juttatni. Tagja az egyet. pénzügyi bizottságnak, melynek pénzügyi szakismerteivel tesz hasznos szolgálatokat. Egyetemes és kerületi gyűléseken alapos hozzászólásaival gyakran ad a tárgyalt ügyeknek helyes irányt, és érvelései sok nehézség kérdései eldöntésére voltak elhatározó befolyással. Kár, hogy ezen gyűléseken csak néhány év óta vett részt, amióta országos ügyek nem foglalják őt le s így idejével szabadabban rendelkezik. Legnagyobb munkásságot a győri ev. gyülekezet ügyeinek intézésében fejtett ki, hol különösen a pénztári ügyvitel rendezésével, annak pontos, szabatos és világos elrendezésével szerzett magának igen nagy érdemet és maradandó emléket. Jó részben nevéhez fűződik az egyházközség kebelében nemrég alakult „Belmissió Egyesület“ életrekelése, amely a vallásos érület fejlesztése és ápolása dolgában, az emberbaráti szeretet gyakorlásában s a közművelődés terjesztésében már is jelentékeny sikereket ért el. A Győrött szintén nem régen alakult „Protestáns Kör“

fennállásának anyagi biztosítása az ő leleményességét hirdeti. Legujabban egy nagy koncepciójú terv megvalósításán fáradozik. Az egyh. közs. árvaintézete számára a konvent üres telken modern épületet óhajt építtetni diakonissza-intézettel és napközi otthonnal kapcsolatban. A nagyszabású terv keresztülvitelének mikéntjével ép most egy e célból kiküldött bizottság foglalkozik. A papságot azzal kötelezte maga iránt hála-lára, hogy a lelkészi kongrua felemelése iránt ő tette meg ugyiszólván az első hivatalos lépést, midőn erről a czeldömölki lelkészi értekezleten felolvasást tartott és indítványt terjesztett elő, mely a kerületi gyűlés után az egyetemes gyűléshez s a közös protestáns bizottság elé került. A papságnak és tanítóságnak igaz barátja s azok érdekeinek mindig buzgó támogatója, mert teljes mértékben tudja méltányolni azok sokoldalú nehéz munkásságának nagy horderejét úgy az egyházi, mint a társadalmi élet terén. Köztudomású, hogy mint országgyűlési képviselő annak idején a parlamentben is mily sokoldalú tevékenységet fejtett ki. Szülővárosa is méltányolta érdemeit, amidőn a városi képviselőtestület tagjai közé választotta őt immár másodízben. Vezérségre hivatott, élelátású, szilárd jellemű férfiú. Mindenképpen méltó arra, hogy a közbizalom feléje irányuljon.

Benedek Vince.

Lelkészeiktatás. A tótkeresztúri ev. gyülekezet a napokban iktatta hivatalába új lelkészét, *Darvas Aladár* volt őrimagyaródsi lelképásztort. A beiktatási ünnepséget nagyban emelte az, hogy a tótkeresztúri gyülekezetben 1836-ban volt utójjára lelkészeiktatás s így arra még a legöregebb emberek sem emlékeznek. A beiktatást *Kund Sámuel* esperes végezte.

Győr. A győri ev. egyház vasárnapon tartotta évi közgyűlését. *Izsó Vince* lelkész, egyházi elnök az elnöki előterjesztések során bejelentette, hogy az egyházközség képviseltette magát a ref. egyházközség új lelképásztorának beiktatásán, majd jelentést tett több segélyről és adományról, melyet az egyházközség adott és kapott. Gróf *Endre* felolvasta a püspök körlevelét, melyben felhívja a győri egyházat, hogy két szavazatát adja le a megüresedett egyházkerületi felügyelői tisztség betöltésére. *Izsó Vince* méltatta dr. *Fischer Sándornak*, az egyházközség felügyelőjének az egyház terén kifejtett nagy munkásságát, indítványozta, hogy az egyházközség a maga két szavazatával az ő jelöltjét támogassa. A közgyűlés az indítványt egyhangulag elfogadta. A pénztári jelentés szerint az egyház vagyona megközelíti az egy millió koronát. *Pálmay Lajos* lelkész előterjesztette a Belmissziói Egyesület beadványát egy Győrött felállítandó új árvaház s ezzel kapcsolatban az egyesület, a napközi gyermekotthon, a diakonissza-intézet és a Protestáns Magános Nők Otthona felállítása ügyében. A közgyűlés az indítványokat elfogadta, sőt az építési tervzetbe a győri Protestáns Körnek a helyiségeit is felvette. A szép terv keresztülvitelére *Latesz Jakab* másodfelügyelő elnöklelte alatt egy nagy bizottságot küldtek ki. Több kisebb ügy elintézése után az elnök a közgyűlést berekesztette.

A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság Budapesten folyó évi április hó 20-án, délután fél 6 órakor a református főgimnázium könyvtártermében (IX., Lónyai-utca 40) igazgatóválasztmányi ülést tart. Tárgyak: 1. Az 1908. évi számadások megvizsgálása. — 2. Az 1910. évi költségvetés. — 3. Az 1909. évi kiadványok: a) Tudományos sorozat kötete; b) Egyháztörténeti Adattár és szerkesztőjének megválasztása;

c) Házi Kincstár 10-ik kötete; d) Koszoru 151—160. füzet. — 4. Jelentés a folyó ügyekről. (Gyűjtés a Károli-alapra, a ref. konvent Kálvin-könyvtára, a Kálvin-szövetség népkönyvtára, a folyó évi közgyűlés stb.) — 5. Esetleges indítványok. Budapest, 1909 április havában. *Zsilinszky Mihály*, a MPIT, elnöke. *Szóts Farkas*, a MPIT, titkára.

Egyházkerületi felügyelő-választás. A pápai evang. egyház az egyházkerületi felügyelő-választás tárgyában dr. *Kluge Endre* felügyelő és *Czipott Géza* másod-lelkész kettős elnöklelte mellett vasárnap délelőtt ülést tartván, dr. *Kluge* felügyelő ajánlatára a pápai egyház szavazatát egyhangu lelkesedéssel vései *Véssey Sándor* somogy megyei nagybirtokosra adta le.

Apáca tanítónők. Egy tanító levele alapján *Zsolt*, a Pesti Hirlap esti leveleinek írója, egy fontos tanügyi és egyszersmind társadalmi kérdést bolygatott meg: az apáca-tanítónők dolgát. Reá mutatott arra, hogy ámbár az apácák által vezetett tanítóképzők csak úgy ontják a diplomás tanítónőket: ezek ezrével maradnak alkalmazás nélkül, mivel a r. kath. felekezeti népiskolákban nagyelőszeretettel alkalmazzák az apáca-tanítónőket, és pedig nemcsak a magyarországiakat, hanem a külföldi származásúakat is. Arra a következtetésre jut tehát, hogy az apáca-kérdést végre is meg kell oldani. Az apácák túltengése miatt nem engedhetjük nyomorogni azokat a leányokat, akik normális emberi életet akarnak élni. A külföldi, idegen nyelvű apácák beözönlése ellen pedig védeni kell határainkat. Ez nem felekezeti, hanem nemzeti kérdés.

A lovászpatonai gyülekezet évkönyve *Bognár Endre* lelkész jeles szerkesztésében az idén már XXIX. évfolyamában jelent meg. Minden lapja kézzel fogható bizonyosságát szolgáltatja az ékes rendnek, áldozatkész buzgóságnak és élő hitnek, mely a gyülekezeti híveket áthatja. Van a gyülekezetnek (pedig a filiával együtt csak 1250 lelket számlál) nőegylete, legényegylete és hajadonok egylete, magtára. A gyűjtések sokfélesége és szép eredménye pedig — tekintve hogy csak kistalusi gyülekezet — szinte páratlan. Gyűjtött: szegény gyermekek számára, a kőszegi leányiskolára és a soproni tápintézetre, keresztelő köbeszerzésére, estélyi világításra a templomba, új oltárra, gyámintézetre, konfirmandus alapra, évkönyvre, istenházára, templomépítési alapra, a torzsai konfirmandus otthonra, az olaszországi-, ajkai szerencsétlenek javára, a különböző egyletekre, takarékmagtárra, összesen: 457 K 83 fillért. Ezenkívül kapott a gyülekezet 90 K és 310 K alapítványt. Erre csak azt mondhatjuk, hogy Lovászpatonának derék népe van és derék papja; Isten áldása kísérelje továbbra is a nemes munkálkodást, a hívek seregének és vezérének hitbuzgóságát.

Nyilvános köszönet. A palonczai ág. hitv. e. v. missziói egyházközség omladozó templomának újjáépítésére folytatott országos könyöradománygyűjtés befejezésével — elnöktársam *Dr. Flórián Károly* nevében is — úgy az egyes egyházközségeknek, mint az összes adakozóknak szives adományaikért őszinte és hálás köszönetünket fejezzük ki. Köszönöm a nagytiszteletű lelkész-testvérek azon lelkes támogatását, melyben 1907. őszén három hónapig tartó gyűjtő utamon részesítettek. Nem tagadom, hogy egyesek vállalkozásom miatt megfedtek. Evangyéliumi anyaszentegyházunk legkisebb — alig 102 lélekből álló — gyülekezetének megmentését tűztem ki életfeladatommúl. Mikor a *Krisztus* nevében három év előtt a római katolikus

plébános által megzendített gyülekezet lelkési állását elfoglaltam (két hívő már áttért és a többi is hajlott a csábító szóra) a hitélet helyreállítása után kötelességem volt gondoskodni azon omladozó templom fenmaradásáról, melyet 1806-ban báró Palochay Horváth József róm. kath. földesúr épített az evangélikusok hithűségének megjutalmazására. Mindazt, amit mélt. és főt. Zelenka Pál püspök úr idejövetelem előtt lelkemre kötött, híven akartam teljesíteni. Elegendő segélyt egyházam nem kapott, a gyűjtésre pedig senki sem vállalkozott, miért magamnak kellett az építkezés költségeinek egy részét beszerezni. Az orsz. könyöradománygyűjtésből az egyház pénztárába összesen 2600 korona lett beszolgáltatva. A legszebb eredményt Rákospalotán értem el, hol a presbyterium egyházközségünk szenvedésteljes történetének és jelenlegi sivár helyzetének meghallgatása után 100 koronát volt kegyes az egyház pénztárából megszavazni. Nagytiszteletű Kovácsi Kálmán lelkész úr pedig négy napi fáradságos vezetés mellett velem az összes ev. híveket meglátogatta, kiktől még 265 koronát sikerült összegyűjtenünk. Fogadja e nemes áldozatkészségért a nagytiszteletű úr vendégszerető híveivel együtt ezúton is egyházam leghálásabb köszönetét. Az ifjusági gyámintézetek mélyen tisztelt elnökségét e helyen is arra kérjük, legyenek szívesek egyházközségünket még ez évben is felkarolni, hogy az istentiszteletek rendes látogatása és halottaink iránt nyilvánuló kegyeletünk szokásos megadása végett egy harangot beszerezhessünk. A következő három hónap alatt az építkezés teljesen be lesz fejezve. Ezután csak vezető köreink hathatós támogatásába helyezhetjük pusztuló egyházunk sorsát. Paloncza, 1909. április 5-én. Dzurányi Dezső ev. lelkész.

PÁLYÁZATOK.

Alólirott pályázatot hirdet a cserii (Hont vm.) *lelkési állásra*. Az istentisztelet nyelve tót. Az állomás javadalma, lakáson és kerten kívül, a termények szokásos értékelése szerint 1254 kor. s állami fizetékiegészítés 346 kor. A kellően felszerelt folyamodványokat kérem hivatalomhoz legkésőbb f. évi április végéig beküldeni.

Selmeczbánya, 1909. márczius 27.

3-3

Händl Vilmos
nagyhonti főesperes

A pesti ág. hitv. evang. németajku egyházközségnél a **segédlelkési állás** töltendő be.

Pályázók forduljanak a nevezett egyházközség lelkési hivatalához (Budapest, V., Deáktér 4. I. em.), mely a feltételekre nézve szívesen ad felvilágosítást.

3-2

Az egyházközségi elnökség.

Kérjük az „Evang. Orálló” igen tisztelt olvasóit, hogy szíveskedjenek könyvszükségletük beszerzése végett minden alkalommal, bármily csekélységre legyen is szükségük, a Luther-társaság ev. könyvkereskedéséhez, Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 51. a. fordulni

Könyvkereskedésünk minden izében evang. vállalat, melynek gyarapodása érdekében áll minden hitsorsunknak.

Az egyházi irodalmon kívül szállítunk minden hazai és külföldi munkát és iskolai felszereléseket gyorsan és pontosan. Megrendeléseket *közvetlenül hozzánk* kérünk, mert *utazó-ügynököket nem tartunk.*

Tisztelettel:

A Luther-társaság Ev. Könyvkereskedése.

Nyomatott Nyiregylházán, Borbély Sámuel könyvnyomdájában.

Meglepő ujdonság!

CHORALION.

Kézben hordozható kis harmonium,

bárhon, bármely pillanatban lehet rajta játszani.

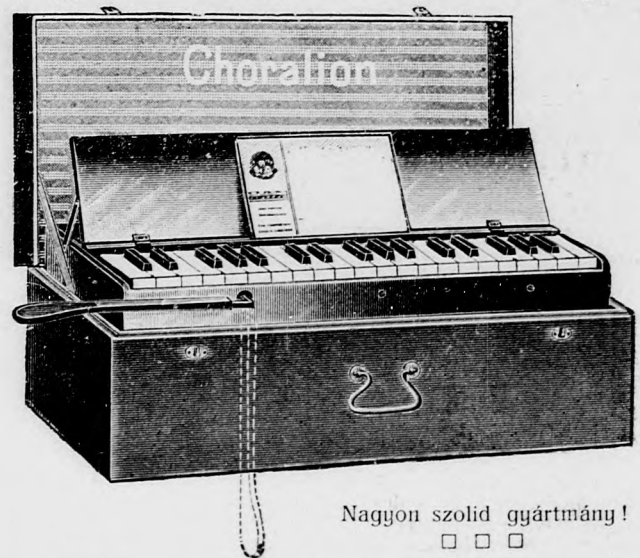
Rendkívül fontos

iskoláknak, kántortanítóknak és dalárdáknak.

Mint házi hangszer is pompásan megfelel.

Valósággal helyettese a harmoniumnak.
Nem játékszer!

Nagyon szolid gyártmány!

17 cm. magas
63 » hosszú
25 » széles

A Choralionhoz csinos,
finom bőrtáska tartozik, mely
védi a portól és nedvességtől.

Ára bérmentve 63 korona.

Bővebb leirással díjmentesen szolgál az egyedüli elárúsító Magyarország számára:

KÓKAI LAJOS könyvkereskedése

Budapest, IV., Károly-utca. 1.

2-2

HEGEDÜS és SÁNDOR

protest. irod. könyvkiadóhivatalában

DEBRECZENBEN

megjelent és kapható **PASSIÓ** az evang. híveknek

virágvasárnapi és nagypénteki templomi istentiszteleti használatra. —

Irta: PAULIK JÁNOS nyiregyházi ev. lelkész. II. kiadás. Ára kötve 50 fill.

10-10